

Samenvatting onderzoek

Scholen bewust: Signalering van mensenhandel op
middelbare scholen

**Karen Blommers | Rebecca Hamers
Davy Zwegers**

November 2019

Management summary (1/2)

Signalering van mensenhandel

Bijna **4 op de 5 docenten (78%)** denken een slachtoffer van mensenhandel niet te kunnen herkennen onder hun eigen leerlingen.

Daarnaast heeft meer dan de helft van de docenten (**57%**) zich wel eens zorgen gemaakt over één of meerdere leerlingen, aangaande of zij slachtoffer zouden kunnen zijn van mensenhandel. Onder de docenten die zich zorgen maken, geeft (**58%**) van de docenten aan zich eens per jaar of vaker zorgen te maken. Dit betekent dat **33%** van alle docenten zich eens per jaar of vaker zorgen maakt dat een leerling op de school waar ze werken mogelijk slachtoffer wordt/is van mensenhandel.

Vier op de 10 Nederlandse middelbare scholen hebben wel eens te maken gehad met mensenhandel. Seksuele uitbuiting komt het vaakst voor – **35%** van de scholen heeft wel eens te maken gehad met deze vorm van mensenhandel.

Melden van mensenhandel

Bijna 2 op de 5 docenten (**39%**) geven aan (helemaal) niet te weten wat zij moeten doen als zij vermoeden dat een leerling slachtoffer is geworden van mensenhandel. Desalniettemin geven **alle docenten** aan in ieder geval melding te doen, dan wel intern of extern, zodra zij dit vermoeden krijgen.

Management summary (2/2)

Aandacht op school voor mensenhandel

Wanneer docenten gevraagd wordt naar hoe belangrijk zij het vinden dat het thema mensenhandel aandacht krijgt op hun middelbare school (met een rapportcijfer), geeft de helft (50%) van de docenten een 9 of een 10, en vindt het dus zeer belangrijk om het onderwerp te behandelen (**82%** geeft een 6 of hoger). Ongeveer hetzelfde percentage (**54%**) is van mening dat er momenteel te weinig aandacht is voor mensenhandel op de school waar zij werkzaam zijn. Het is dan ook geen verrassing dat er een grote vraag is naar méér voorlichting en voorlichtingsmaterialen, voor zowel docenten als leerlingen. Een ruime meerderheid van de docenten (**64%**) vindt het belangrijk dat er meer voorlichting wordt gegeven aan docenten en medewerkers om mensenhandel te kunnen signaleren.

Een vijfde (**20%**) van de docenten geeft aan dat er op geen enkele manier aandacht wordt besteed aan mensenhandel op school. Als er wel voorlichtingen gegeven worden, zijn deze voornamelijk gericht op de leerlingen, en in mindere mate op docenten of medewerkers. In **68%** van de gevallen waar voorlichting wordt gegeven aan leerlingen, wordt het thema mensenhandel behandeld als onderdeel van een reeds bestaande les en niet als een op zichzelf staand programma of les.

Meldprotocol mensenhandel

Van alle Nederlandse middelbare scholen heeft **35%** een specifiek meldprotocol in het geval van mensenhandel. Echter, lang niet iedere docent is goed op de hoogte van het protocol van hun school – slechts **13%** van alle docenten geeft aan goed inhoudelijk bekend te zijn met de stappen die moeten worden ondernomen. Opvallend is dat significant meer scholen waar een leerling wel eens slachtoffer is geweest van mensenhandel een specifiek meldprotocol hebben dan scholen waar dit (nog) niet gebeurd is (54% versus 25%). 41% van de middelbare scholen in Nederland heeft geen specifiek óf algemeen meldprotocol bij een geval van mensenhandel.

Wanneer docenten die werken op een school waar geen meldprotocol voor mensenhandel is, gevraagd worden naar redenen waarom dit zo is, geeft 1 op de 5 docenten (**21%**) aan dat een dergelijk protocol overbodig is, omdat zij onder de indruk zijn dat mensenhandel op hun school niet (of in mindere mate) voorkomt.

1. Opbouw & inleiding rapportage

Hoofdstuk 2: Kennis over mensenhandel
Pagina 6 t/m 7

Hoofdstuk 3: Aandacht op school
Pagina 8 t/m 15

Hoofdstuk 4: Signalering
Pagina 16 t/m 20

Hoofdstuk 5: Melden
Pagina 21 t/m 23

Hoofdstuk 6: Contactgegevens
Pagina 24 t/m 25

Doelstelling onderzoek

Inzicht krijgen in de kennis, houding en het gedrag ten aanzien van het thema kinder- en mensenhandel onder docenten in het voortgezet onderwijs.

Onderzoeksonderwerpen

- › Kennis over mensenhandel;
- › Aandacht op school voor mensenhandel;
- › Signalering van mensenhandel;
- › Melden van mensenhandel.

Werkgebied en doelgroep

Er zijn 400 Nederlandse docenten uit het voortgezet onderwijs benaderd middels een online vragenlijst (n = 200) of telefonische interviews (n = 200). Deze docenten komen van 343 unieke middelbare scholen.

Tijdsplanning

Het onderzoek heeft plaatsgevonden tussen 3 oktober en 11 november 2019.

Verantwoording en betrouwbaarheid

Op basis van deze respons zijn de antwoorden met een zekerheid van 95% en met een nauwkeurigheid van 4% generaliseerbaar naar de doelgroep. Dit betekent dat als een uitkomst 50% is, het in werkelijkheid tussen de 46% en 54% ligt.

1. Opbouw & inleiding rapportage

Steekproef

In totaal zijn 400 Nederlandse docenten ondervraagd, die afkomstig zijn van 343 unieke scholen. Elk resultaat is daarom gepresenteerd op zowel docentniveau als schoolniveau. Daarnaast hadden de docenten en/of scholen uit de steekproef de volgende achtergrondkenmerken:

Achtergrondkenmerken steekproef			
Leeftijd	%	Aangeboden opleidingsniveaus	%
Jonger dan 30 jaar	15%	Praktijkonderwijs	15%
31 - 40 jaar	30%	Vmbo	68%
41 - 50 jaar	22%	Havo	56%
Ouder dan 50 jaar	33%	Atheneum	46%
Geslacht	%	Gymnasium	28%
Man	44%	Speciaal Voortgezet Onderwijs	7%*
Vrouw	56%	Jaren werkzaam in onderwijs	%
Regio van school	%	0-5 jaar	24%
Noord-Nederland	14%	6-10 jaar	17%
Oost-Nederland	22%	11-15 jaar	22%
Zuid-Nederland	23%	16-20 jaar	15%
West-Nederland	41%	Langer dan 20 jaar	22%

2. Kennis over mensenhandel

2. Kennis over mensenhandel

Respondenten is de volgende tekst getoond voordat ze de vraag kregen over het gemiddelde aantal meisjes dat jaarlijks seksueel wordt uitgebuit op school.

Mensenhandel is het werven, vervoeren, overbrengen, opnemen of huisvesten van een persoon, met gebruik van dwang en met het doel die persoon uit te buiten. Dwang kan onder andere bestaan uit dreiging met geweld, ontvoering, bedrog, misleiding, machtsmisbruik of misbruik van een kwetsbare positie. Drie vormen van mensenhandel zijn seksuele uitbuiting, criminele uitbuiting en arbeidsuitbuiting.

- › **Seksuele uitbuiting:** betaalde seks met minderjarigen, wat buiten de legale prostitutie valt. U kunt hierbij dus denken aan gedwongen prostitutie en loverboys. Loverboys zijn mensenhandelaren die met verleidingstechnieken, manipulaties, chantage en geweld meisjes inpalmen met als oogmerk hen later voor zich te laten werken in de prostitutie of in andere (illegale) sectoren.
- › **Criminele uitbuiting:** mensen worden aangezet tot het plegen van strafbare feiten (diefstal/ drugsmokkel/ knippen van hennep).
- › **Arbidsuitbuiting:** mensen moeten constant onder dwang en onder slechte werkomstandigheden werken in andere sectoren dan de seksindustrie (land- en tuinbouw/ schoonmaak/ horeca).

Kennis over mensenhandel

Na het lezen van de tekst zoals links weergegeven op deze pagina, is docenten het onderstaande feit voorgelegd. Bijna de helft (**44%**) geeft aan dat het aantal meisjes dat jaarlijks per middelbare school seksueel wordt uitgebuit hoger is dan hij of zij had verwacht. Ongeveer een kwart (**26%**) geeft aan dat dit lager is dan hun eigen verwachting.

Per middelbare school worden gemiddeld ongeveer **2 meisjes** per jaar seksueel uitgebuit.

Figuur 2.1 Is dit aantal hoger of lager dan u had verwacht?

Basis: Alle respondenten (op docentniveau)

Significant meer docenten die werken op scholen waar (nog) geen leerlingen slachtoffer waren van mensenhandel, zeggen dat dit aantal hoger is dan hun verwachting.

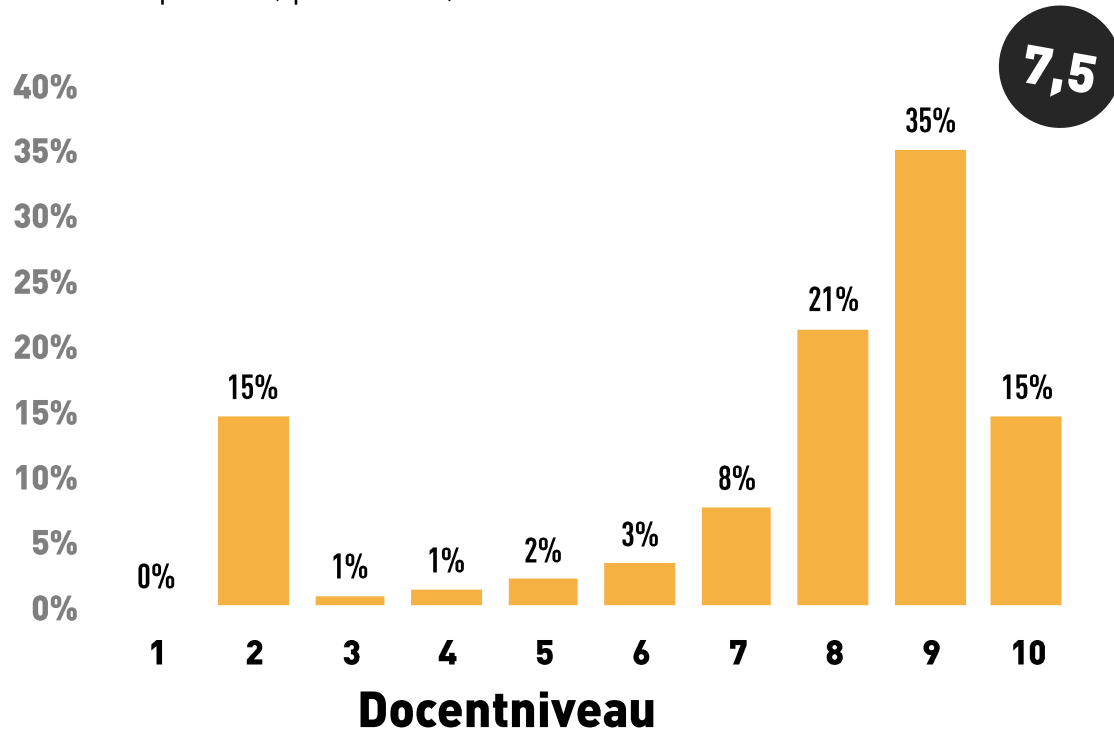
3. Aandacht op school voor mensenhandel

3. Aandacht op school voor mensenhandel

Figuur 3.1 Hoe belangrijk vindt u het dat het thema mensenhandel aandacht krijgt op uw school?

Basis: Alle respondenten (op docentniveau)

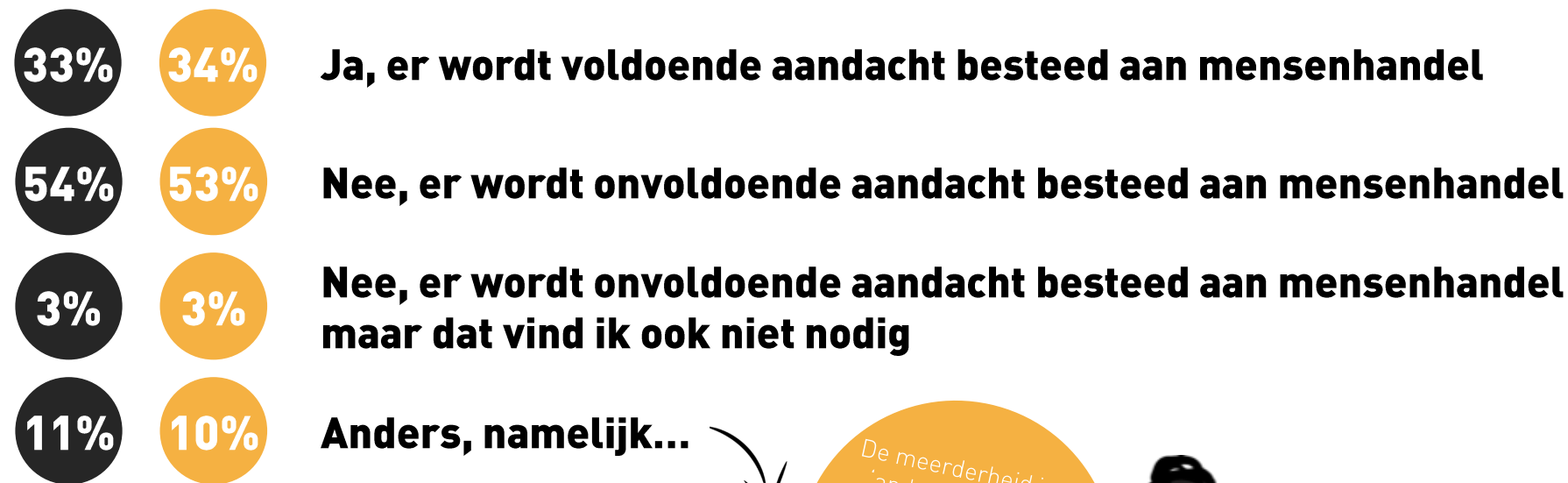
Aandacht voor mensenhandel op scholen

De mate waarin men het belangrijk vindt dat mensenhandel als thema behandeld wordt op de school waar men werkt, wordt door docenten beoordeeld met een **7,5**. De helft van de docenten (**50%**) geeft aan dat zij het behandelen van het thema mensenhandel zeer belangrijk vinden (m.a.w. geeft een 9 of een 10).

3. Aandacht op school voor mensenhandel

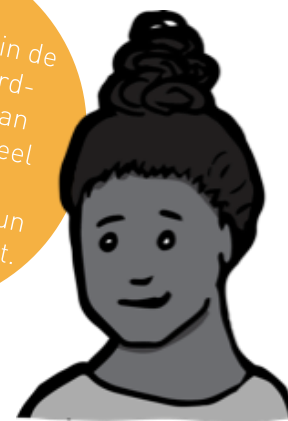
Figuur 3.2 Wordt er voldoende aandacht besteed aan mensenhandel op uw school?

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

● = docentniveau
● = schoolniveau

De meerderheid in de 'anders' antwoord-categorie geeft aan niet te weten hoeveel aandacht er aan mensenhandel op hun school besteed wordt.

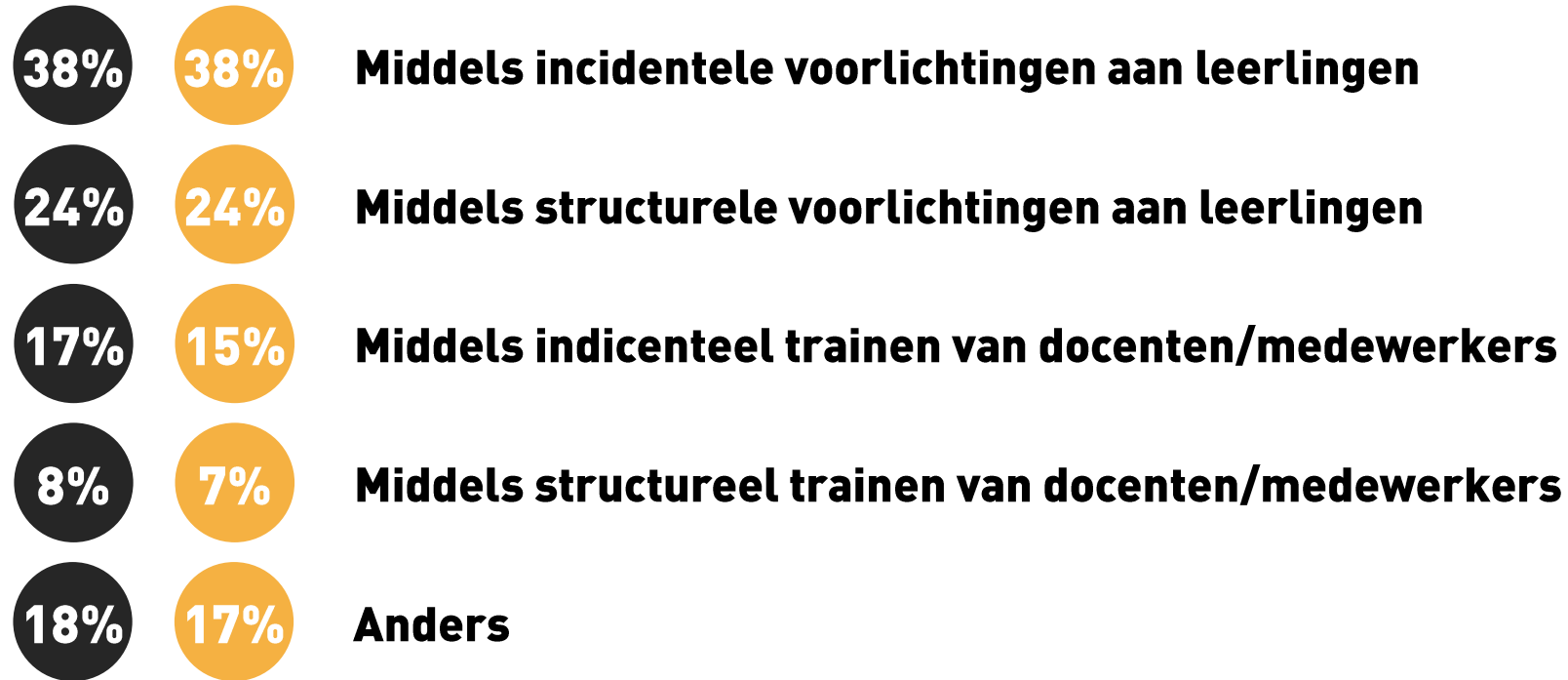

3. Aandacht op school voor mensenhandel

Figuur 3.3 Op welke manier wordt er aandacht besteed aan het thema mensenhandel op uw school?

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

Noot: Er waren meerdere antwoorden mogelijk.

● = docentniveau
● = schoolniveau

Op zowel docent- als schoolniveau geeft **20%** aan dat er **op geen enkele manier aandacht wordt besteed aan mensenhandel op school.**

3. Aandacht op school voor mensenhandel

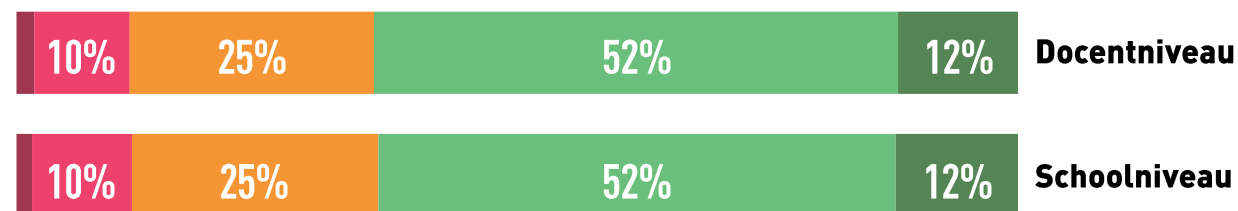
Figuur 3.4 In hoeverre bent u het eens dan wel oneens met de volgende stellingen?

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

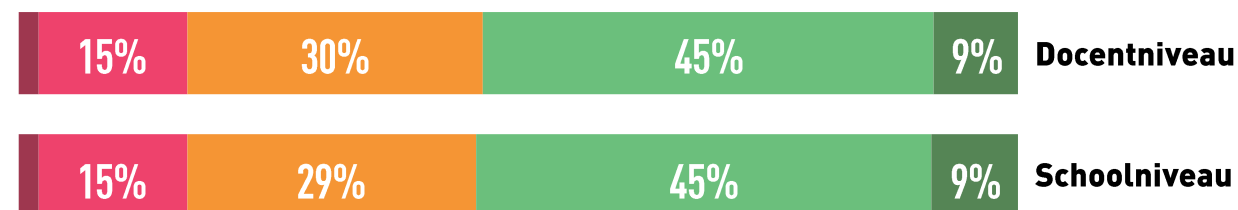
Noot: Percentages onder de 3% zijn verwijderd uit de grafiek in verband met leesbaarheid.

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens

Om mensenhandel te signaleren is het belangrijk dat er op scholen méér voorlichting wordt gegeven over mensenhandel aan docenten en medewerkers

Mijn school heeft behoefte aan meer voorlichtingsmateriaal over mensenhandel voor docenten en medewerkers

Voorlichting mensenhandel voor docenten

- › Meer dan de helft van de docenten/scholen (**64%**) is het (helemaal) eens met de stelling dat om mensenhandel te signaleren het belangrijk is dat er op scholen méér voorlichting wordt gegeven over mensenhandel aan *docenten en medewerkers*;
- › Daarnaast is **54%** van de docenten/scholen het (helemaal) eens dat er ook meer voorlichtingsmateriaal moet komen voor docenten aangaande dit onderwerp.

3. Aandacht op school voor mensenhandel

Figuur 3.4 In hoeverre bent u het eens dan wel oneens met de volgende stellingen? (vervolg)

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

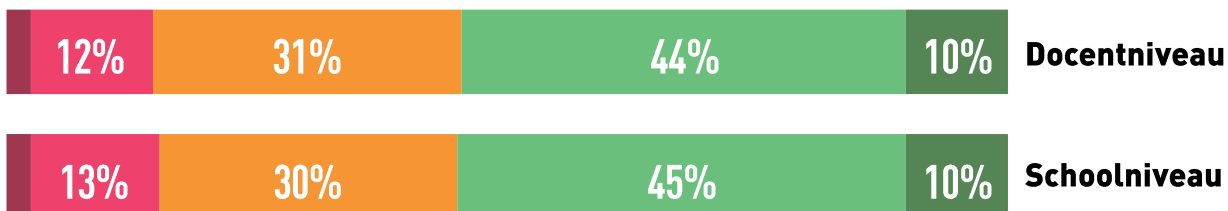
Noot: Percentages onder de 3% zijn verwijderd uit de grafiek in verband met leesbaarheid.

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens

Mijn school heeft behoefte aan meer trainingen over mensenhandel voor docenten en medewerkers

Voorlichting/een lespakket over mensenhandel zou een vast onderdeel moeten zijn van het curriculum

Voorlichting mensenhandel voor docenten

Meer dan de helft van de docenten/scholen (54%/55%) geeft aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat een lespakket over mensenhandel een vast onderdeel zou moeten zijn van het curriculum.

3. Aandacht op school voor mensenhandel

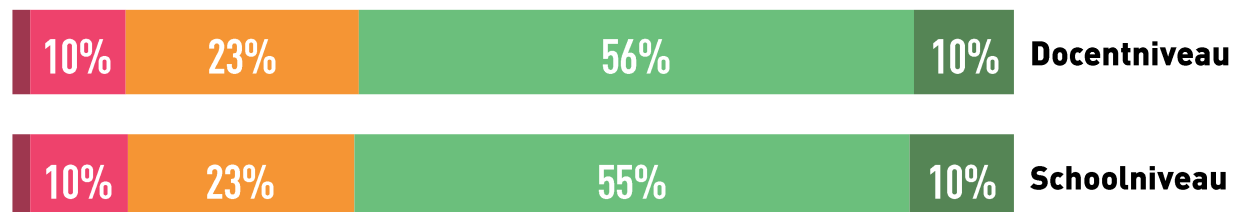
Figuur 3.5 In hoeverre bent u het eens dan wel oneens met de volgende stellingen?

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

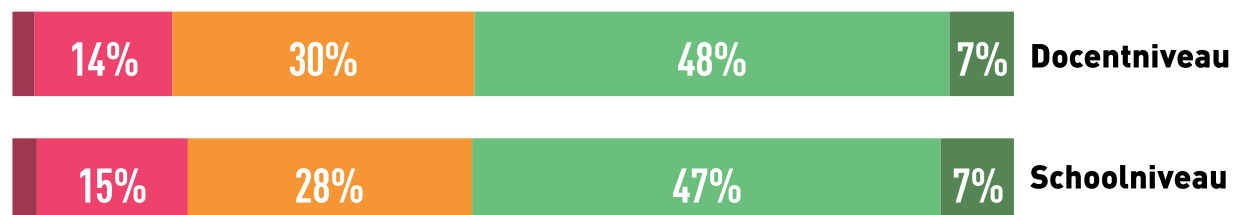
Noot: Percentages onder de 3% zijn verwijderd uit de grafiek in verband met leesbaarheid.

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens

Om mensenhandel te voorkomen is het belangrijk dat er op scholen méér voorlichting wordt gegeven over mensenhandel aan leerlingen

Mijn school heeft behoefte aan meer voorlichtingsmateriaal over mensenhandel voor leerlingen

Voorlichting mensenhandel voor leerlingen

- › Meer dan de helft van de docenten (**66%**) is het (helemaal) eens met de stelling dat het belangrijk is dat er op scholen méér voorlichting wordt gegeven over mensenhandel aan *leerlingen*;
- › Daarnaast is **55%** van de docenten het (helemaal) eens met de stelling dat er ook meer voorlichtingsmateriaal moet komen voor leerlingen aangaande dit onderwerp.

3. Aandacht op school voor mensenhandel

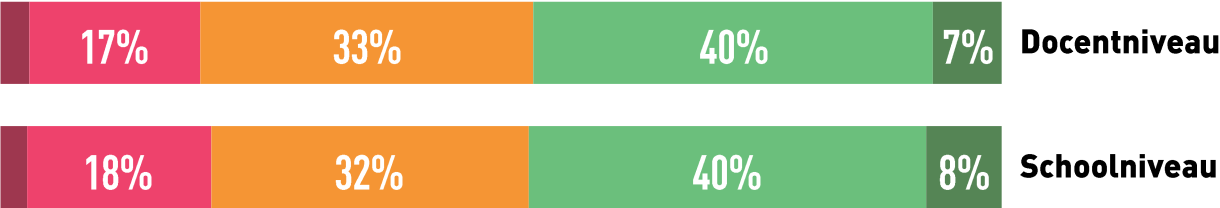
Figuur 3.5 In hoeverre bent u het eens dan wel oneens met de volgende stellingen? (vervolg)

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

Noot: Percentages onder de 3% zijn verwijderd uit de grafiek in verband met leesbaarheid.

Mijn school heeft behoefte aan een lespakket over mensenhandel voor leerlingen

Er is ongeveer evenveel behoefte aan voorlichtingen en lespakketten voor zowel docenten als leerlingen.

Voorlichting mensenhandel voor leerlingen
Bijna de helft van de docenten (47%) geeft aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat er een lespakket over mensenhandel voor leerlingen moet komen.

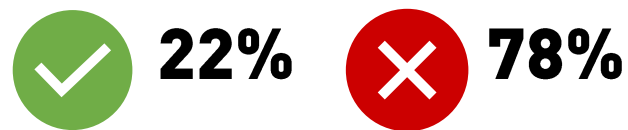

4. Signalering van mensenhandel

4. Signalering van mensenhandel

Figuur 4.1 Denkt u een slachtoffer van mensenhandel onder uw leerlingen te kunnen herkennen?

Basis: Alle respondenten (op docentniveau)

Herkennen mensenhandel

- › Bijna **4 op de 5 docenten (78%)** denken een slachtoffer van mensenhandel niet te kunnen herkennen onder hun eigen leerlingen;
- › De drie voornaamste signalen waaraan docenten denken af te kunnen lezen of een leerling slachtoffer zou zijn van mensenhandel zijn (1) (veranderend) gedrag, (2) een teruggetrokken houding, (3) of via het persoonlijk contact wat de docenten met hun leerlingen hebben.

Figuur 4.2 Aan welke signalen denkt u een leerling die slachtoffer is van mensenhandel te kunnen herkennen?

Basis: Docenten die aangeven te denken dat zij een slachtoffer van mensenhandel onder hun leerlingen zouden kunnen herkennen (n = 88 op docentniveau)

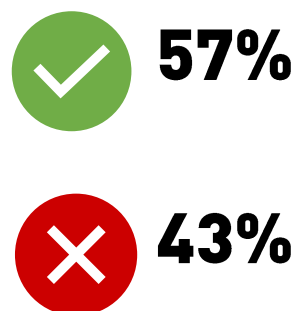
4. Signalering van mensenhandel

Bezorgdheid docenten richting leerlingen

- › Ruim de helft van alle docenten (**57%**) heeft zich wel eens zorgen gemaakt of maakt zich momenteel zorgen dat een leerling op de school waar zij werken mogelijk slachtoffer is/wordt van mensenhandel;
- › Onder de docenten die zich zorgen maken, geeft **58%** van de docenten aan zich eens per jaar of vaker zorgen te maken. Dit betekent dat **33%** van alle docenten zich eens per jaar of vaker zorgen maakt dat een leerling op de school waar ze werken mogelijk slachtoffer wordt/is van mensenhandel.

Figuur 4.3 Heeft u zich wel eens zorgen gemaakt of maakt u zich wel eens zorgen dat een leerling op de school waar u werkt mogelijk slachtoffer wordt/is van mensenhandel?

Basis: Alle respondenten (op docentniveau)

- Minder vaak dan eens per jaar
- Eens per jaar
- Enkele keren per jaar
- Eens per maand
- Meerdere keren per maand
- Wekelijks
- Ja, dagelijks

Figuur 4.4 Zo ja, hoe vaak?

Basis: Docenten die zich wel eens zorgen maken over dat een leerling een mogelijk slachtoffer is/wordt van mensenhandel (n = 227 op docentniveau)

Noot: Percentages onder de 1% zijn verwijderd uit de grafiek in verband met leesbaarheid.

4. Signalering van mensenhandel

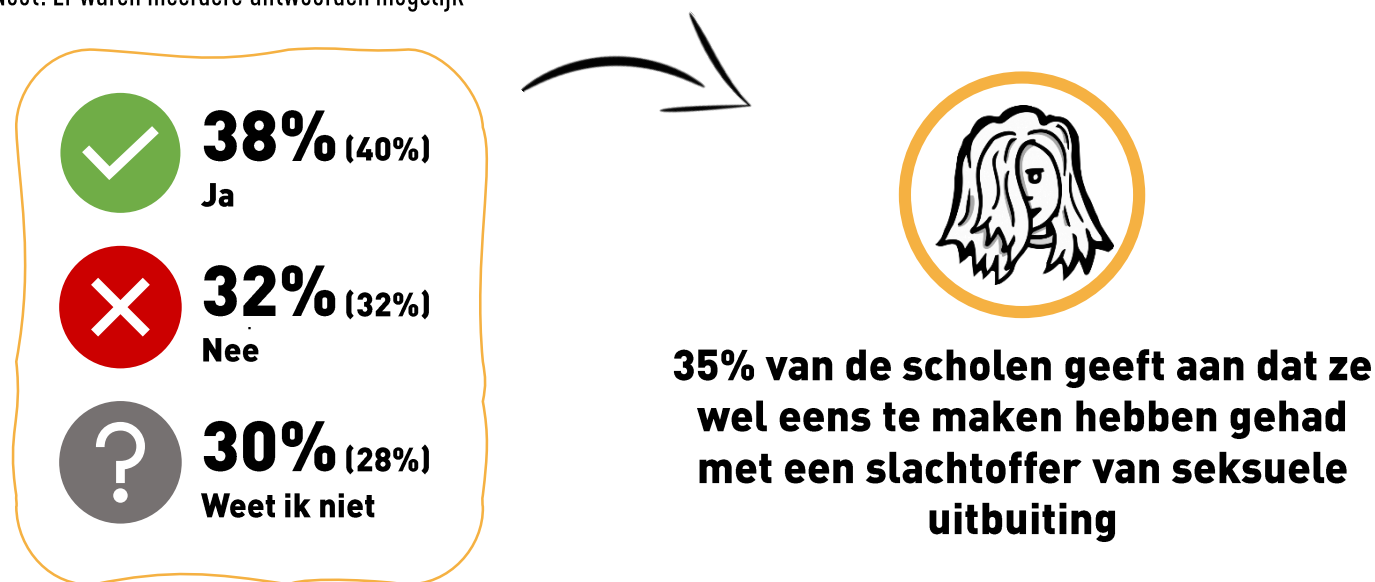
Leerlingen als slachtoffers van mensenhandel

- › Op **40%** van de middelbare scholen zijn er één of meerdere leerlingen wel eens slachtoffer geworden van een vorm van mensenhandel;
- › De meest voorkomende vorm van mensenhandel op Nederlandse middelbare scholen is seksuele uitbuiting (op **35%** van de scholen);
- › Opvallend is ook dat iets minder dan één derde (**30%**) van de docenten aangeeft niet te weten of er wel eens een leerling slachtoffer van mensenhandel is geworden op de middelbare school waar zij werken.

Figuur 4.5 Is het weleens voorgekomen dat een leerling op de school waar u werkzaam bent slachtoffer was van mensenhandel?

Basis: Alle respondenten/docenten (tussen haakjes = resultaten op schoolniveau)

Noot: Er waren meerdere antwoorden mogelijk

4. Signalering van mensenhandel

Figuur 4.6 In hoeverre bent u het eens dan wel oneens met de volgende stelling?

Basis: Alle respondenten (op docent- en schoolniveau)

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens

Ik weet precies wat ik moet doen wanneer ik vermoed dat een leerling slachtoffer is van mensenhandel.

5. Melden van mensenhandel

5. Melden van mensenhandel

Figuur 5.1 Is er op uw school een meldprotocol dat beschrijft welke stappen u kan/moet nemen in het geval van signalering mensenhandel?

Basis: Alle respondenten/docenten (tussen haakjes = resultaten op schoolniveau)

Figuur 5.4 Hoe ziet dit protocol er (ongeveer) uit?

- › “A4’tje met een heel schema. Eerste stap is naar de vertrouwenspersoon gaan.”;
- › “Bespreken met school team, ouders op de hoogte brengen, zorgcoördinator, eventueel politie.”;
- › “Bij een situatie wordt dit gemeld bij de directie, deze zit in het zorgteam.”;
- › “Contact opnemen met externe partijen.”;
- › “De mentor en zorgcoördinator hebben een stappenplan waarmee gewerkt wordt.”;
- › “Direct naar de leerlingencoördinator gaan, en anders melden bij Veilig Thuis.”;
- › “Expertiseteam inlichten, die nemen het over.”;
- › “Melding maken van vermoeden bij coördinator bouw, psycholoog en pedagoog. Na besprekingen melding bij schoolwijkagent.”;
- › “Naar zorgcoördinator en politie.”;
- › “Naar zorgcoördinator, ouders, politie.”;
- › “Veilig Thuis meldcode.”;
- › “Vergelijkbaar met pestprotocol.”;
- › “Vertrouwenspersoon inlichten en overleggen met mentor.”;
- › “Zodra er iets gebeurt, wordt dit gelijk gemeld bij Veilig Thuis. Bij een hevige situatie wordt de politie gelijk ingeschakeld.”

Meldprotocol bij mensenhandel

Ongeveer één derde van de scholen (35%) heeft een specifiek meldprotocol. Van alle docenten is **13%** goed bekend met de inhoud van het protocol van de school waar zij werken.

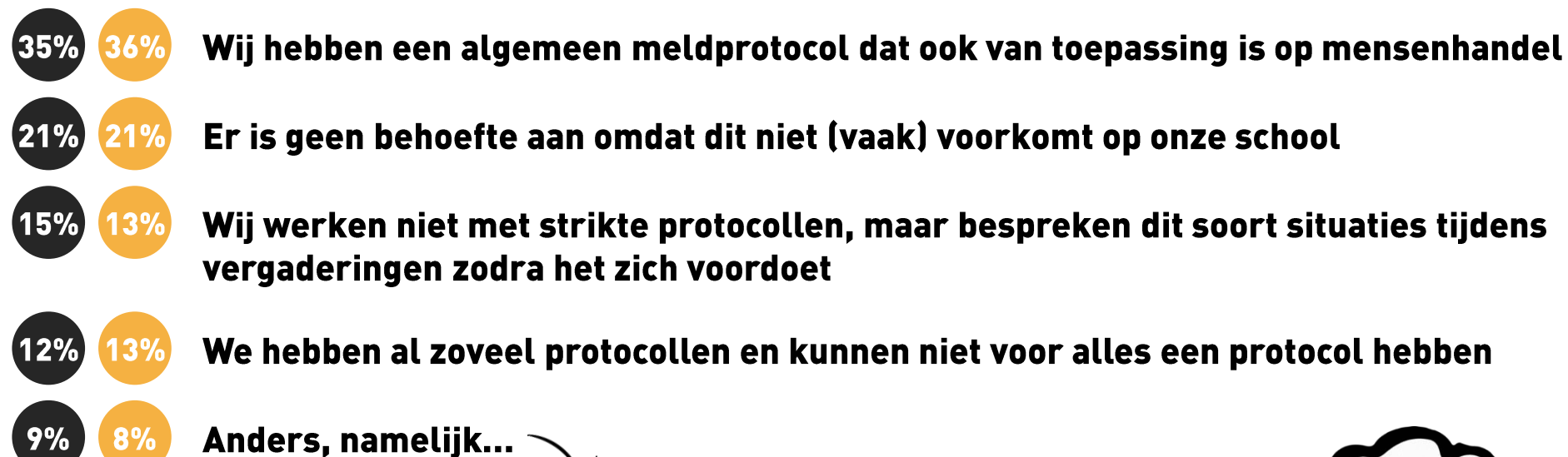

Significant meer scholen waar een leerling wel eens slachtoffer is geweest van mensenhandel (54%) hebben een specifiek meldprotocol dan scholen waar dit (nog) niet gebeurd is (25%).

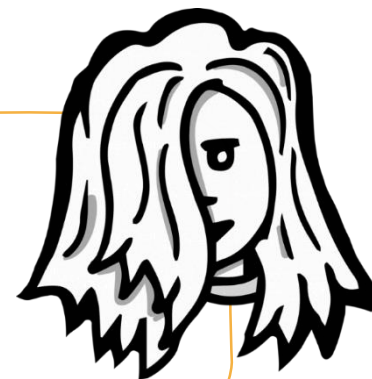
5. Melden van mensenhandel

Figuur 5.2 Waarom denkt u dat uw school geen meldprotocol voor signalering van mensenhandel heeft?

Basis: Docenten werkzaam op scholen waar geen meldprotocol voor mensenhandel is (n = 264 docentniveau, n = 219 schoolniveau)

- › "Ik denk niet dat de school ermee bezig is.";
- › "Men denkt dat dit niet of zeer weinig voorkomt, gebrek aan kennis hierover.";
- › "Misschien is er wel een protocol aanwezig maar hier heb ik niet eerder van gehoord.";
- › "Nooit initiatief voor genomen.";
- › "Onwetendheid over het onderwerp dus verwachten we het niet nodig te hebben."

● = docentniveau
● = schoolniveau

64% van de scholen geeft aan geen meldprotocol te hebben voor mensenhandel, maar toch blijkt 36% van deze groep wel een algemeen meldprotocol te hebben die ook toegepast kan worden bij mensenhandel. Dit betekent dat 59% van de scholen een specifiek of algemeen meldprotocol hebben.

6. Contactgegevens

6. Contactgegevens

Contactgegevens voor vragen rondom het onderzoek

**Meer informatie over
dit onderzoek en/of
de resultaten?**

**Neem contact op met
CKM via:**

**088- 20 80 028 of
info@ckm-fier.nl**

Centrum Kinderhandel en Mensenhandel (CKM) voert de strijd tegen seksuele, criminele en arbeidsuitbuiting in Nederland. CKM heeft Markteffect gevraagd om feitelijke informatie boven tafel te krijgen aangaande mensenhandel op middelbare scholen in Nederland. Dit onderzoek geeft daarom inzichten in de mate waarin voortgezet onderwijs scholen voorlichting geven over het onderwerp kinder- en mensenhandel, signalering van mensenhandel en de eventuele aanwezigheid van een protocol mensenhandel. De inzichten uit dit onderzoek kunnen worden gebruikt om de algemene bewustwording over mensenhandel (in het voortgezet onderwijs) te verhogen.

Markteffect B.V.

Karen Blommers
Rebecca Hamers
Davy Zwegers

Colofon

Markteffect B.V.
Schimmelt 46
5611 ZX Eindhoven

040 239 22 90
<https://markteffect.nl/>

Onderzoeksspecialist
Karen Blommers
k.blommers@markteffect.nl

Onderzoeksspecialist
Rebecca Hamers
r.hamers@markteffect.nl

Research Consultant
Davy Zwegers
d.zwegers@markteffect.nl

Disclaimer ©

Dit rapport is gemaakt door Markteffect B.V., exclusief ten behoeve van gebruik door de opdrachtgever(s). Dit rapport is incompleet zonder te refereren aan, en zal alleen in samenloop worden gezien met, de mondelinge toelichting verzorgd door Markteffect B.V. Dit rapport is eigendom van de opdrachtgever(s) en mag niet worden onthuld aan derden of gebruikt voor elk ander doel zonder vooraf schriftelijke toestemming van Markteffect B.V. of de opdrachtgever(s).

De informatie in dit rapport geeft de visie weer van Markteffect B.V. op basis van door middel van onderzoek gevonden feiten. Tijdens dit onderzoek heeft Markteffect B.V. vertrouwd op de accurate en volledigheid van beschikbare informatie van publieke en private bronnen gebruikt voor dit marktonderzoek. Markteffect B.V. en haar werknemers wijzen elke verantwoordelijkheid af betreffende het gebruik van deze rapportage.